

subverzivac

Povremenik za nove emancipacijske borbe • broj 10 • Zagreb • listopad 2021. • besplatan primjerak

www.subversivefestival.com

14. SUBVERSIVE FILM FESTIVAL

Igrana konkurencija / Dokumentarna konkurencija / Retrospektiva: Fredi M. Murer / Hommage: Amos Vogel / Film XX: Ulrike Ottinger / Kinematografije otpora: Nicole Hewitt / Kratki subverzivci

SUBVERSIVE FORUM / KONFERENCIJA

Nancy Fraser, Ashley Bohrer, John Sanbonmatsu, Alfredo Saad-Filho, Jacques Rancière, Lilijana Burcar, Ursula Huws, Peter Thomas, Katarina Peović, Paško Bilić, Toni Prug, Mislav Žitko, Alen Sučeska, Luka Bogdanić

5. ALTEREKONOMSKI FORUM / BALKAN FORUM

Costas Lapavitsas, Boris Buden, Božo Kovačević, Božo Repe, Žarko Puhovski, Dejan Jović, Goran Marković, Dragan Markovina, Dimitrije Birač

Aktualnost Gramscija danas

Simpozij Privilegija manjine – O Djel(ovanj)u Radomira Konstantinovića

Antikapitalistički seminar

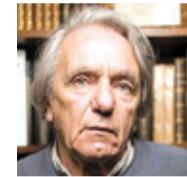
Nancy Fraser

COVID kriza: savršen spoj kapitalističkih nepravdi i iracionalnosti

Ashley Bohrer

Interseksionalnost i klasna borba

Jacques Rancière
U kojem vremenu živimo?

John Sanbonmatsu
Život protiv smrti: "posljednji stadij" kapitalizma, istrebljenje životinja i psihopatologija svakodnevice

Lilijana Burcar
Restauracija kapitalizma – povratak institucionalnog patrijarhata

Alfredo Saad-Filho
Pandemija i kriza neoliberalizma

Wild Dreamer
Svečana dodjela nagrada
za najboljiigrani i
dokumentarni film
Nedjelja 10. prosinca u 20.00,
kino Tuškanac

14. Subversive Festival 3.—23.10.2021.

POST-COVID DEMOKRACIJA
Etika borbe i poetika solidarnosti

Ivana Burcar, autorica u nas prevedene knjige *Restauracija kapitalizma, repatrijarhalizacija društva*. Alfredo Saad Filho, profesor političke ekonomije i međunarodnog razvoja na King's College u Londonu, održat će predavanje na temu autoritarijanizma u doba neoliberalnog kapitalizma i pandemije COVID-19 s fokusom na Bolsonarovu administraciju.

Dvije promocije knjiga

Izdavamo i dvije promocije knjiga, veliki Jacques Rancière i Leonardo Kovačević predstavit će hrvatski prijevod nove Rancièreove knjige *U kojem vremenu živimo?* u izdanju udruge Bijeli val, dok će autorski trio Paško Bilić, Toni Prug i Mislav Žitko uz gostujuću online komentatoricu Ursulu Huws predstaviti svoju knjigu *Politička ekonomija digitalnih monopola: proturječja i alternativne komodifikacije podataka* u izdanju Bristol University Pressa.

Alterekonomske forum

Alterekonomske forum kroz nekoliko panela koje će voditi Dimitrije Birač tematski fokusira 30. godišnjicu raspada SFRJ, kao i najavljeni uvodenje eura. Kroz razgovor s poznatim ekonomistom Costasom Lapavitsasom diskutirat će se je li Hrvatska, kao zemlja europske periferije, spremna za euro i što će on značiti za strukturu njene ekonomije. Uoči panela od 13. do 18. listopada u suradnji sa SKD Prosvjeta i Arhivom Srbia te kućnicom Davorkom Perić donosimo izložbu *Detonacija u umjetnosti* na kojoj će biti izložen čelični komadić *Spomenika pobjedi naroda Slavonije*, djelo kipara Vojina Bakića, preostao nakon njegova rušenja. Poetska jednostavnost i kritički moment upisuju ponovo Kamensku divu u kolektivnu memoriju, u medijski i fizički javni prostor, konkretnim materijalnim fragmentom skulpture koja i danas pruža otpor.

Dva simpozija i Škola suvremene humanistike

Iz bogatog programa izdvajamo još simpozij *Privilegija manjine* u suradnji sa Srpskim narodnim vijećem posvećen piscu i filozofu Radomiru Konstantinoviću koji su osmisli Tomislav Brlek i Nenad Rizvanović a održat će se 22. i 23. listopada u SKD Prosvjeta; *Antikapitalistički seminar* koji se od 17.-23.10. održava u SPD Privrednik u sklopu Škole suvremene humanistike, u suradnji s portalom Slobodni Filozofski, te okrugli stol *Aktualnost Gramscija danas* posvećen talijanskom marksističkom filozofu i piscu Antoniju Gramsciju kojim ćemo najaviti novi broj časopisa *Dossier Up&Underground* koji povodom 130. godišnjice Gramscijeva rođenja donosi izbor iz Zatvorskih bilježnica te pratne eseje, a urednik je Luka Bogdanić. *

Predstavljamo goste: Nancy Fraser

Ne propustite!

ZOOM PREDAVANJE

Nancy Fraser: COVID kriza: savršen spoj kapitalističkih nepravdi i iracionalnosti

Moderira: Karolina Hrga
Četvrtak / 14. listopada / 21.00

Često čujemo da je pandemija COVID-19 poslužila kao perverzni dijagnostički alat, podcrtavši sve napukline u našim društвima, osobito one rodne, rasne, nacionalne i klasne. Međutim, ne čujemo previše toga o društvenom sistemu koji stvara ove pukotine, premda je to isti sistem koji nam je i donio virus, te koji prijeći naša nastojanja da se nosimo s njime. U ovom predavanju predlažem da skratimo priču. Tvrdim da pandemija zapravo dijagnosticira duboko ukorijenjenu disfunkcionalnost kapitalizma.

Nancy Fraser, profesorica filozofije i političkih znanosti na New School for Social Research. Bavi se društvenom, političkom i feminističkom teorijom te suvremenom francuskom i njemačkom misli. Dobitница je brojnih nagrada, među kojima i Alfred Schutz Američkog filozofskog društva 2010. te nekoliko počasnih doktorata među kojima i Nacionalnog sveučilišta u Cordobi. Predavala je diljem svijeta te bila stipendistica Donalda W. Gordona na Stellenbosch Institute for Advanced Studies u Južnoj Africi. Kao aktivistkinja je sudjelovala u pokretu protiv rata u Vijetnamu i antiimperialističkim borbama Nove Ijewe u SAD-u. Objavila je niz članaka i knjiga koji su prevedeni na brojne jezike. Među recentnijim knjigama su i *Capitalism: A Conversation in Critical Theory* u koautorstvu s Rahel Jaeggli (2018) te u nas prevedene knjige *Feminizam za 99%: Manifest*, u koautorstvu s Cinzijom Arruzzom i Tithi Bhattacharyjom (2020).

Predavanje je organizirano u suradnji sa Slobodnim Filozofskim.

Kako je feminizam postao sluškinja kapitalizmu – i kako ga reappropriirati

Kao feministkinja, oduvijek sam pretpostavljala da boći se za emancipaciju žena gradim bolji svijet – egalitarniji, pravedniji i slobodniji. Međutim, odnedavno sam se počela zabrinjavati da ideali za koje su feministkinje krčile put služe posve drugaćijim ciljevima. Ponajviše me brine činjenica da naša kritika seksizma danas nudi opravdanje za nove oblike nejednakosti i eksploracije.

Bojim se da se pokret za oslobođenje žena okrutnom igrom sudsbine zapleo u opasnu vezu s neoliberalnim težnjama prema izgradnji slobodnotrišnjog društva. Time bi se moglo objasniti kako je došlo do toga da se feminističke ideje, koje su svojevremeno bile dio radikalnog pogleda na svijet, sve više pojavljuju izražene u individualističkim terminima. Dok su feministkinje nekoć kritizirale društvo koje promiče karrierizam, danas savjetuju ženama da se "nametnu" (*lean in*). Pokret koji je svojedobno prioritizirao društvenu solidarnost, danas slavi žensko poduzetništvo. Perspektiva koja je nekoć vrednovala "brigu" i međuzavisnost danas potiče individualno na-predovanje i meritokraciju.

Pokret koji je započeo kao kritika kapitalističke eksploracije ključnim je idejama doprinio najnovijoj neoliberalnoj fazi kapitalizma

U pozadini ovoga preokreta stoji dubinska promjena u karakteru kapitalizma. Državno-upravljeni kapitalizam poslijeratnog perioda ustupio je mjestu novom obliku kapitalizma – "deorganiziranom", globaliziranom, neoliberalnom. Feminizam drugoga vala pojavio se kao kritika prvog tipa kapitalizma, ali je postao sluškinja drugome.

S vremenskim odmakom, danas možemo vidjeti da je pokret za oslobođenje žena istodobno ukazao na dvije različite budućnosti. U prvom scenaru, nagovijestio je svijet u kojem je rodna emancipacija išla ruku pod ruku s participacionom demokracijom i društvenom solidarnošću; u drugom je obećavao novi oblik liberalizma, koji bi – kako ženama, tako i muškarcima – bio u stanju osigurati blagodati individualne autonomije, po-

većanog izbora i meritokratskog napretka. U tom je pogledu drugi val feminizma bio ambivalentan. Budući da je bio kompatibilan s obje spomenute vizije društva, bio je podložan dvjema različitim historijskim elaboracijama.

Iz moje perspektive, feministička ambivalentnost u posljednjih je nekoliko godina razriješena u korist ovog drugog, liberalno-individualističkog scenarija – ali ne zato što smo bile pasivne žrtve neoliberalnih prevara. Naprotiv, same smo tom razvoju pridonjele trima važnim idejama.

Jedan od doprinosova bila je naša kritika "obiteljske plaće": idealna obitelj u kojoj je muškarac privređivač, a žena domaćica i koji je bio ključan za državno-organizirani kapitalizam. Feministička kritika tog idealu danas pruža legitimitet "fleksibilnom kapitalizmu". Naposljetku, ovaj se oblik kapitalizma uvelike oslanja na ženski najamni rad, osobito slabo plaćen rad u sektoru usluga i proizvodnje, koji ne obavljaju samo mlade neudane žene, već i udane žene, te žene s djecom; ne samo rasizirane žene, već žene gotovo svih nacionalnosti i etničiteta. Usporedno s ulaskom žena na tržišta rada diljem svijeta, ideal obiteljske plaće

Saad-Filho

Na globalnoj razini neoliberalizam regresira u autoritarijanizam

harskoj Africi i u nekim zemljama u Aziji odvija se ovaj pomak iz industrijalizacije koja supstituira uvoz prema neoliberalizmu. Druge zemlje došle su do neoliberalizma drugim putevima.

Otpriklike u isto vrijeme u Brazilu dolazi do slabljenja oblika politike pogonjenog vojnog diktaturom koja je došla na vlast 1964. i konačno maknuta s vlasti 1985. godine. Dakle, dolazi do tranzicije iz vojne diktature u demokratski sistem koji uz velike teškoće postoji sve do danas. Tranzicija iz industrijalizacije koja supstituira uvoz prema neoliberalizmu, kao i tranzicija iz vojne diktature prema demokraciji uzajamno su se podržavale u Brazilu i bile međusobno komplementarne – nalazile su se u simbiotskom odnosu. Ovo nije karakteristično samo za Brazil. Slična stvar dogodila se u Južnoj Africi pri izlasku iz Apartheida i ulasku u neoliberalizam, kao i u Južnoj Koreji kada je prešla iz tradicionalne developmentalističke putanje u neoliberalizam te iz vojne diktature u demokraciju. Dakle, radi se o poznatom obrascu, osobito u zemljama srednjeg dohodovnog razreda.

— Koji su aspekti moderne neoklasične ekonomsko teorije osobito važni za elaboraciju politika pove-

zanih s neoliberalizmom i Washingtonskim konsenzusom?

Washingtonski i Postwashingtonski konsenzus u suštini su neoklasične teorije. Utemeljeni su na individualizmu, maksimizaciji i idejama slobode koje isključuju bilo kakvu mogućnost eksploracije i prepostavljanju da medju pojedincima prevladavaju slobodni ugovori. Potom se na toj bazi prepostavlja da je privatni sektor učinkovit i da djelovanje unutar njega vodi ka maksimalnom uvećanju dobrobiti za sve, a da je državno djelovanje po definiciji korumpirano i neučinkovito te ne gradi društvenu dobrobit.

Nije moguće razumjeti materialnu proizvodnju onoga što je ljudima potrebno za konzumaciju ako to promatramo izolirano od njihovih međusobnih političkih odnosa, prava i svih drugih disciplina i doprinosa ostalih društvenih znanosti

Sve su ove prepostavke pogrešne.

Postoje deseci, ako ne i stotine pokušaja implementacije tih politika u praksi, u tvrdoj formi Washingtonskog konsenzusa ili mekšoj formi Postwashingtonskog konsenzusa, od kojih su svi polučili ili nikakvim ili iznimno negativnim rezultatima. Ove politike ne ostvaruju uspjeh bez vanjske podrške. Neoliberalne politike nisu uspješne čak ni pod svojim vlastitim uvjetima, ne samo prema kriterijima ljevice. U slučaju Brazila to je u potpunosti jasno. „Ako provedete neoliberalne reforme A, B, C i D, ekonomija će rasti.“ Međutim, reforme se provedu, a rezultati izostaju, kao što je slučaj u mnogim drugim zemljama.

U pravilu, moguće je da potaknu ekonomsku krizu, napuhivanje špekulacijskih mješura ili financijalizaciju ekonomije. Takve ekonomije ne rastu. Ekonomije koje čine nešto drugo mogu biti uspješne. Nije samo riječ o Kini, već o čitavom nizu ekonomija koje se ne pridržavaju neoliberalnih recepata, a ostvaruju veći uspjeh, ne samo u pogledu ekonomskog rasta, već i poboljšanja u socijalnoj dobrobiti.

— Možete li opisati ključne trajektorije, pogreške, uspjehe, probleme i slijede-

pe ulice Radničke stranke u Brazilu od njezina nastanka do gubitka vlasti? U čemu leže glavne poteškoće neodevelopmentalizma, odnosno specifične forme developmentalističkog neoliberalizma?

Radnička stranka uspostavljena je kasnih 1970-ih, predstavljajući specifične segmente brazilskog društva. Glavne društvene snage koje je stranka predstavljala bili su radnici proizvodnog sektora u najrazvijenijim segmentima industrije i niži rangovi državne službe, uključujući prosvjetne radnica i radnike, medicinske sestre i zaposlene u državnim

Washingtonski i Postwashingtonski konsenzus su neoklasične teorije, i u temeljeni su na individualizmu, maksimizaciji i idejama slobode koje isključuju bilo kakvu mogućnost eksploracije i prepostavljanju da medju pojedincima prevladavaju slobodni ugovori

Ne propustite!

ZOOM PREDAVANJE

Alfredo Saad-Filho:
Pandemija i kriza
neoliberalizma

Moderira: Vjeran Vlahović Žuvela
Četvrtak / 14. listopada / 19.00

U ovom ču predavanju ocrtati političko-ekonomsku interpretaciju pandemije COVID-19, njezine uzroke, kontekst i vjerojatne posljedice, promatrane kroz njezin odnos s dinamikama, kontradikcijama i ograničenjima globalnog neoliberalizma.

Tvrdim da se pandemija pojavila u kontekstu rastućih nejednakosti i sve dubljih kriza neoliberalnih ekonomija i njihovih političkih sistema, kao što pokazuju brojne teorije o njenom podrijetlu. Velika je vjerojatnost da će pandemija ojačati regresivni karakter neoliberalne države i isključujuće tendencije intrinzične aktualnoj fazi kapitalizma, sa štetnim implikacijama po demokraciju. Međutim, pandemija je također razotkrila ograničenja neoliberalizma kao nikada prije, s negativnim posljedicama za legitimaciju samog kapitalizma, i otvorila neslućene prostore lijevom političkom djelovanju. Ove trendove razmotrit ću u kontekstu Brazila, Ujedinjenog Kraljevstva i SAD-a.

Alfredo Saad-Filho, profesor političke ekonomije i međunarodnog razvoja na King's College u Londonu. Dobitnik je nagrada za životni rad Federalnog Sveučilišta Goiás u Brazilu 2014. godine. Bio je viši dužnosnik za ekonomski pitanja na Konferenciji UN-a na temu Trgovina i razvoj (UNCTAD).

Predavao je na sveučilištima diljem svijeta te je autor i koautor brojnih knjiga i članaka. Uža polja istraživanja su mu marksistička politička ekonomija, teorija radne vrijednosti, neoliberalni autoritarijanizam, politička ekonomija razvoja, politička ekonomija Latinske Amerike, alternativne ekonomske politike itd.

Predavanje je organizirano u suradnji sa Slobodnim Filozofskim.

službama općenito. Otuda je Radnička stranka proširila svoju bazu podrške.

Nakon što je Brazil izvršio demokratsku tranziciju 1980-ih, Radnička stranka izgubila je svoj buntovnički naboј. Morala se prilagoditi ustavnoj demokratskoj politici, što je ograničilo njezine takte i pristup koji je prije bio puno više konfrontacijski. Usto, stranka je tranzicijom Brazila u neoliberalizam od kasnih 1980-ih izgubila veliki dio svoje baze podrške.

Brazil se tijekom 1990-ih uvelike deindustrializirao. Samo u prvoj polovici 1990-ih izgubio je trećinu radnih mješta u proizvodačkom sektoru – milijun radnih mjeseta izgubljen je samo zbog deindustrializacije. Država je prošla više rundi privatizacije i smanjenja broja državnih zaposlenika. Radnička stranka morala se repozicionirati kako bi zadržala svoju društvenu i političku relevantnost, što je odlučila učiniti tako da se učini prihvatljivijom srednjim klasama. Krenula je razvijati imidž jedine političke stranke u Brazilu koja nije korumpirana, kao i kompetentne upravljačke stranke. Dakle, socijaldemokratske stranke koja nije željela imati naboј suštinske društvene transformacije, već biti kompetentna administrativa i možda predvodnica u stvaranju države blagostanja u

Predstavljamo goste:

Lilijana Burcar

IZLOŽBA / OTVORENJE

Vojin Bakić –
Detonacija u
umjetnosti

SKD Prosvjeta / srijeda /
13. listopada / 18.00

Kustosica izložbe: Davorka Perić
U sklopu Alterekonomskog
forum-a u suradnji sa SKD
Prosvjeta i Arhivom Srba
donosimo izložbu Detonacija u
umjetnosti na kojoj će biti izložen
čelični komadići Spomenika
pobjedi naroda Slavonije, djelo
kipara Vojina Bakića, preostao
nakon njegova rušenja.

Na izložbi će biti izložen fragment nekad najveće apstraktne skulpture na svijetu. Tridesetmetarska konstrukcija na brdu Blažuj, kod Kamenske naziva Spomenik pobjedi naroda Slavonije, djelo kipara Vojina Bakića, nastajala je samodoprinosima građana, te je bila mjesto od velikog umjetničkog i turističkog značaja. Izgradnja je započela 1957. a 11 godina kasnije spomenik je 1968. svečano otkrio Josip Broz Tito. Skulptura je minirana 11 puta, te potom razvaljena do temelja 1992. godine. Taj Bakićev spomenik bio je jedno od najvažnijih djela hrvatske umjetnosti dvadesetog stoljeća. Srušeni spomenici svako malo ožive kroz istraživanja, nekad kroz inicijative za njihovu obnovu ili kroz svjedočanstva o tome kako su nestali. Uz dio skulpture bit će izložene, arhivske fotografije spomenika, te ispis Državnog hidrometeorološkog zavoda o vremenskoj prognozi na 21. veljače 1992. kad je objavljen da je jak vjetar srušio spomenik.

U fokusu izložbe su kolektivna amnezija, temporalnost i otpor materijala. Poetska jednostavnost i kritički moment upisuju ponovo Kamensku divu u kolektivnu memoriju, u medijski i fizički javni prostor, konkretnim materijalnim fragmentom skulpture koja i danas pruža otpor.

Izložba će biti otvorena do 18. listopada.

* Fotografija skulpture korištена kao vizual izložbe ustupljena je ljubaznošću arhiva CCN-images.

Iskriviljavanje i degradacija emancipacijskih smjernica politike samoupravnog socijalizma: potencijalni problemi "nove" postsocijalističke marksističke ljevice

Izvadak iz knjige *Restauracija kapitalizma: repatrijarhalizacija društva* (Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, Centar za ženske studije, 2020), prijevod: Mirta Jurilj

Na prostoru nekadašnje socijalističke Jugoslavije, čak i među novim antifa i neomarksističkim skupinama, svjedočimo povjesno nekontekstualiziranim reinterpretacijama, a time i sadržajnom brisanju ili poništavanju emancipacijskih politika te postignuća samoupravnog socijalizma.⁵⁵ To je posljedica nekritičkog preuzimanja uskih idejnih smjernica liberalnih feminizama koji su se posljednjih desetljeća etablirali unutar zapadnog kapitalističkog sistema te su osamdesetih godina 20. stoljeća uspostavljeni kao oblik feminističkog izvoznog proizvoda na Istok.⁵⁶

Na različitim okruglim stolovima i panelima javljaju se površne tvrdnje i teze o socijalizmu i položaju žena, u čijoj je srži zapadanje u pojednostavljene i obmanjujuće koncepte, kao posljedica prihvatanja zapadnjačkog pogleda na socijalizam, zajedno s njemu inherentnom uskom logikom liberalnog feminizma, koja ustraje na ahistorijskom poimanju patrijarhata i time na odvojenim, esencijalistički pojednostavljenim identitetskim politikama že-

Nije riječ o umanjivanju uloge ili poricanju vrijednosti AFŽ-a, već o očitoj činjenici da je ta organizacije oblikovanjem i razvojem socijalističkog poreta napravio prerasla svoje okvire

55 Prvi dio ovoga poglavlja je prerađena prva polovica članka "Iskriviljavanje i degradacija samoupravnog socijalizma u imenu liberalnega feministizma i novodobnoga 'antifa'" ("Iskriviljavanje i degradacija samoupravnog socijalizma u imenu liberalnog feministizma i suvremene 'antife'"), objavljenog u časopisu *Borec* 706-708 (2014): 55-82.

56 V. npr. razmatranje Dorothy Rosenberg (1991) koja, slično kao druge analize na tu temu, raščlanjuje tijek aneksije Istočne Njemačke te, između ostalog, programe i metode kojima su zapadne finansijske institucije, te konzervativne i liberalne parlamentarne skupine, uz pomoć organizacija civilnog društva (OCD-a) i drugih za to uspostavljenih instituta na području nekadašnjeg

na i muškaraca. Tako se sve više javljaju tvrdnje da je socijalistička revolucija raspuštanjem navodno potpuno autonomne Antifašističke fronte žena – dakle, prema tumačenju liberalnog feministizma, odvojeno djelujuće i stoga naročito dragocjene, a istovremeno jedine ženske organizacije – iznevjerila, a u širem se smislu čak i odrekla rješavanja takozvanog ženskog pitanja. Raspuštanjem AFŽ-a navodno je pod tepih pomela, a time i ugušila svoju obvezu oslobađanja žena jarma eksploatacije, drugorazrednosti, sistemske marginalizacije te diskriminacije. I ne samo to, već je uz istovremenu masovnu težnju prema uključivanju na "tržište rada" žene tek operetila dvostrukim, tj. produktivnim i reproduktivnim radom jer je potonji, kao što se

još uvijek može čuti na različitim panelima i okruglim stolovima, i dalje ostao u cijelosti zarobljen u privatnoj sferi kao vrsta neplaćenog rada koji žene nastavlja opterećivati u netaknutoj mjeri (*Nepokoren grad* 2013: 5). Iz toga navodno proizlazi da je odmah po raspушtanju AFŽ-a, već 1953. godine, nastupilo razdoblje ponovne repatrijarhalizacije društva, koje je trajalo sve do uništenja socijalizma. Drugim riječima, teza koja se širi po nekoć zajedničkom jugoslavenskom prostoru jest da je socijalistička revolucija pojela, ako ne i kanibalizirala svoje vlastito feminističko čedo.

Nakon AFŽ-a – ništa?

Usvajanje i ukorjenjivanje takvih revisionističkih teza pod oznamkom samoproglašene lijeve kritike moguće je samo

zbog nepoznavanja i istovremenog brisanja povijesnih činjenica, a prije svega zbog mišljanja i nerazumijevanja osnovnih razlika između socijalističkog feministizma i liberalnog feministizma. Činjenica jest da je Antifašistička fronta žena bila jedna od organizacija u koju su žene bile mobilizirane u vrijeme Narodnooslobodilačke borbe.⁵⁷ Isto tako, AFŽ nije bila u potpunosti samostalna, već jedna od potpornih organizacija koje su djelovale u okviru Narodnog fronta; od samih se početaka uskladivala i ravnala po strategijama koje je odredivala Komunistička partija Jugoslavije.⁵⁸ Pritom su članovi i članice KP-a cijelo vrijeme bili svjesni problema koji bi se mogao pojavit u uslijed odvajanja žena u zasebnu organizaciju koja je u danim okolnostima, kao oblik aktivisti-

u omladinske, radne i studentske organizacije, u omladinske radne sekcije zajedno sa svojim mladim drugovima. Među omladinom nikada se nije pojavilo pitanje zasebnog ženskog organiziranja" (Tomšić 1980: 77).

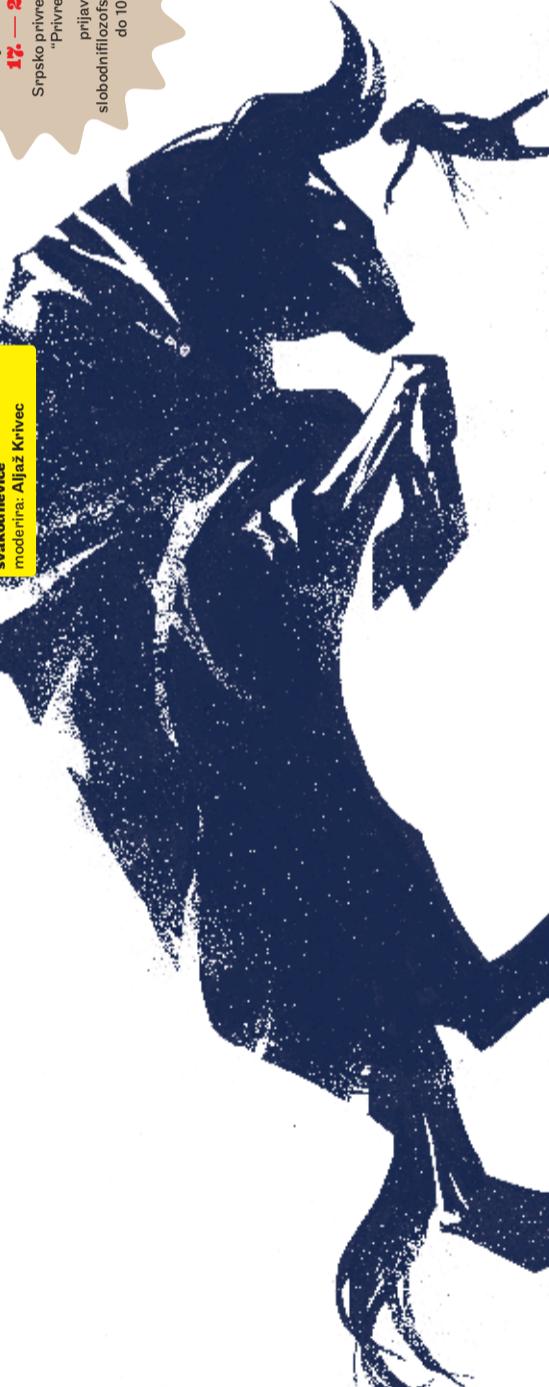
58 V. npr. izvješća Vide Tomšić u: *Komunistična partija Jugoslavije u boju za emancipaciju ženskog socijalističku partiju Jugoslavije u borbi za emancipaciju žena; Ljubljana: ČZDO Komunist, 1978.* Ženska u razvoju socialistične samoupravne Jugoslavije (Žena u razvoju socialističke samoupravne Jugoslavije: Ljubljana: Delavska entnost, Naša žena, 1980), Ženska, delo, družina, družba (Žena, posao, obitelj, društvo; 2. izdanje, Ljubljana: Komunist, 1978).

14. Subversive Forum

post-covid demokracija

8.—23.10.2021. Etička borbe i poetika solidarnosti

PONEDJELJAK (08.10.)	UTORAK (12.10.)	SRIJEDA (13.10.)	ČETVRTAK (14.10.)	PETAK (15.10.)	SUBOTA (16.10.)	NEDJELJA (17.10.)	PETAK (22.10.)	SUĐA (23.10.)	NEDJELJA (24.10.)
17.00 ONLINE Promocija knjige U kojem vremenu živimo? sudionici: Costas Lapavitsas i drugi Dejan Jović, Goran Marković, Dragan Marković, Leonardo Kovačević i Leonhardo Birač moderira: Dimitrije Birač	19.00 KIC Panel Euro, značio ne? sudionici: Costas Lapavitsas i drugi (online) moderira: Dimitrije Birač	19.00 SKD PROSVJETA Otvorenje izložbe Vojin Bakić: Detonacija u umjetnosti kustosica: Davorka Perić izložba je otvorena do 18. 10. 2021.	18.00 ONLINE Alfredo Saad Filho: Pandemija i kritika neoliberalizma moderira: Vjeran Vlahović Zaveša	19.00 ONLINE Ashley Bohrer: Intersekcionalnost i klasnna borba moderira: Nada Bobićić	10.30-12.00 Dobravka Bogutovac (Zagreb); Modernost srpskih klasičkih predstava sudionici: Peter Thomas, Alen Šuvak i drugi vod: Luka Bogdanić	19.00 SKD PROSVJETA 10.30-12.00 Valđin Prelević: Restauracija kapitalizma - povratak institucionalnog patrijarata moderira: Vana Jandrić	19.00 SPD "Privrednik" Lilijana Burear: Restauracija kapitalizma - povratak institucionalnog patrijarata moderira: Vana Jandrić	19.00 SKD PROSVJETA 10.30-12.00 Andrea Lesić: Filozofija proliske i postmodernizam moderira: Biti (Beo); Tomislav Marković: Pomenika Lompar-Belaničić (Beograd); Olharbarogeniju (Beograd)	21.00 KIC Aktualnost Gramscija danas sudionici: Peter Thomas, Alen Šuvak i drugi vod: Luka Bogdanić
19.00 ONLINE Nancy Fraser: COVID kriza: savršen spoj kapitalističkih nepravdi i iracionalnosti moderira: Karolina Hrga	21.00 ONLINE Panel Prijelomne godine 1989/1991: raspad SFRJ sudionici: Božo Kovačević, Božo Repe, Žarko Pušovski, Boris Buden moderira: Dimitrije Birač	19.00 SKD PROSVJETA Panel Prijelomne godine 1989/1991: raspad SFRJ sudionici: Božo Kovačević, Božo Repe, Žarko Pušovski, Boris Buden moderira: Dimitrije Birač	19.00 ONLINE John Sanbonmatsu: Život putov snuri: "posljednji stadij" kapitalizma, istrebljenje životinja i psihopatologija svakodnevice moderira: Aljaž Krivec	19.00 ONLINE ŠKOLA SVREMENE HUMANISTIKE – Antikapitalistički seminar 17. — 23. 10. Srpsko privredno društvo "Privrednik" prijava na slobodnifilozofski@gmail.com do 10. 10.	12.30-14.00 Tatjana Jukić (Zagreb); Muhamet Bazić (Sarajevo); Muharem Bazić (Beograd); Otač Radomirov (Nenad Rizvanović (Zagreb); Konstantinovićev čitatelj	12.30-14.00 Lana Molavac (Zagreb); Andrea Lesić (Sarajevo); Filosofija proliske i posziji	16.00-18.00 Davor Bejanović (Konstanca); Izlažak Ahesuev (Beograd); Filozofija proliske i priroda kritike Ivan Milenković (Beograd); Matija Bošnjak (Sarajevo); Beckett prijatelj	16.00-18.00 Predrag Brebanović (Beograd); Filosofija proliske i priroda kritike Ivan Milenković (Beograd); Matija Bošnjak (Sarajevo); Beckett prijatelj	18.30-20.30 Savršena dela Radomira Konstantinovića Iva i Golko Teste (Beograd), Bora Čosić (Berlin/Krapina), Miljenko Jergović (Zagreb)
19.00 KIC Simpozij Privilegija manjine – O Dičkovaniju Radomira Konstantinovića	19.00 KIC Okrugli stol Gramsci i danas	Subversive forum	Subversive forum	Subversive forum	Subversive forum	Subversive forum	Subversive forum	Subversive forum	Subversive forum

- Altere ekonomski forum
- Okrugli stol Gramsci i danas
- Simpozij Privilegija manjine – O Dičkovaniju Radomira Konstantinovića

14. Sutjescive Film Festival

3.–10.10.2021.

NEDJELJA (03.10.)	PONEDJELJAK (04.10.)	UTORAK (05.10.)	SRIJEDA (06.10.)	ČETVRTAK (07.10.)	PETAK (08.10.)	SUBOTA (09.10.)	NEDJELJA (10.10.)	SUBOTA (16.10.)
19.00 OTVORENJE Tvornice radnicima Srdan Kovačević 2021., Hrvatska, 105'	17.00 Materijaka Tatiana Mazú González 2020., Argentina, 82'	17.00 Teško je biti rođen Sandra Wollner 2020., Austrija/Njemačka, 94'	17.30 Caricaturana Radu Jude 2021., Rumunjska, 9'	18.00 Pas koji nije preteo Iatzi Ana Katz 2021., Argentine, 73'	14.00 Godina otkrivena Luis López Carrasco 2020., Španjolska/Svicaarska, 20'	19.00 Futura Pietro Marcello, Francesco Munzi, Alice Rohrwacher 2021., Italija, 108'	20.00 Bruce La Bruce Bruce La Bruce O&A: U suradnji s udruženjem Domino i programom Queer MoMenti.	URANIA
RAZGOVOR: Srdan Kovačević, Iva Ivšić, Dragutin Varga, Miloš Vlašavjević moderator: Bojan Nonković	19.00 Prijavo porje Carlos Alfonso Corral 2021., SAD/Meksiko, 75'	19.00 Ostrov – Izgubljeni otok Svetlana Rodina, Laurent Stoop 2021., Svicarska, 92'	19.00 Plastic Semiotic Dan Saloff 2019., SAD, 17'	19.30 Povratak u Reims (<i>Fragmeniti</i>) Jean-Gabriel Périot 2021., Francuska, 83'	19.00 Osveta je moja, svih drugih placaju gotovinom Edwin 2021., Indonezija, 114'	18.00 Greta Nathan Grossman 2020., Švedska/SAD/Njemačka/ UK, 97'	19.00 Godini Naročni Bruce La Bruce O&A: U suradnji s udruženjem Domino i programom Queer MoMenti.	
Dokumentarna konkurenca	20.30 Drogji drugovi! Andrea Končarović 2020., Rusija, 121'	21.00 Okus Lê Bão 2021., Vijetnam/Singapur/ Francuska/Tajland/Njemačka/ Tajvan, 107'	21.00 Traga u dnevnići Maureen Fazendeiro, Miguel Gomes 2021., Portugal, 102'	21.00 Kutija uspomena Joana Hadjithomas, Khalil Joreige 2021., Francuska/Libanon/ Kanada/Katar, 102'	21.15 Što vidimo kada gledamo u nebo? Aleksandre Koberidze 2021., Njemačka/Gruzija, 150'	21.00 Crvena ruketa Sean Baker 2021., SAD, 128'	20.00 DODJELA WILD DREAMERA Žene minorne spekulacije Nicole Hewitt 2021., Hrvatska, 60'	20.00 DODJELA WILD DREAMERA Žene minorne spekulacije Nicole Hewitt, Ivan Slipčević, Leila Topić
Hommage – Amos Vogel	20.30 Dokumentarna konkurenca	21.00 Alpsko vrata Fredi M. Murer 1985., Svicarska, 119'	21.30 Malá Palestina (Dnevnik opade) Abdallah Al-Khatib 2021., Libanon/Katar/Francuska, 89'	18.45 Što vidimo kada gledamo u nebo? Aleksandre Koberidze 2021., Njemačka/Gruzija, 150'	19.00 Pariški katalogi Ulrike Ottinger 2020., Njemačka/Francuska, 129'	17.00 ONLINE RAZGOVOR: Didier Erbon, Jean-Gabriel Périot, Leonardo Kovacević i Dina Pokrajac	19.00 Akron Richard Myers 1969., SAD, 118'	19.00 Godini Naročni Bruce La Bruce O&A: U suradnji s udruženjem Domino i programom Queer MoMenti.
Film XX – Ulrike Ottinger	19.00 Mi budam i broda nismo krivi što smo tu Fredi M. Murer 1974., Svicarska, 108'	19.00 Siva zona Fredi M. Murer 1979., Svicarska, 104'	19.00 Film kao subverzivna umjetnost: Amos Vogel i Cinema 16 Paul Cronin 2004., Ujedinjeno Kraljevstvo, 56'	19.00 Italija '52 Boštjan Hladnik 1952., SFRJ, 36'	19.00 Kirsa Nicholina Gunvor Nelson 1989., SAD, 16'	20.00 PANEL: Subverzivni film kao pedagoško načelo i metoda emancipacije sudjeluju: Nevena Daković, Nikica Gilić, Zvonimir Juric, Scott MacDonald moderatorica: Petra Belc	21.00 Hrvatska efevica Sunčica Alia Veldić 2015., Hrvatska, 12'	21.00 Zeleno planina Fredi M. Murer 1990., Svicarska, 129'
DOKUKINO KIC	Retrospektiva – Fredi M. Murer	Retrospektiva – Fredi M. Murer	Kratki subverzivci	Kinematografije – Nicole Hewitt				

DOKUKINO KIC

14. Subversive Film Festival

Mickey Saber je propali porno glumac koji se vraća u svoj rodni teksaški gradić no nitko baš nije sretan što ga vidi. Bez prebijene pare prisiljen je useliti se natrag kod svoje neprijateljski raspoložene bivše supruge i punice. Sean Baker već se bavio seksualnim radnicima u *Tangerine*, filmu koji prati dvije afroameričke trans prostitutke, te u svojem posljednjem filmu *Projekt Florida* o mladoj majci koja živi u motelu i preživljava prodajući seksualne usluge. Uz podršku scenarista Chrisa Bergocha s kojim je radio na svoja prethodna četiri projekta i snimatelja Drewa Danielsa (hit serija *Euforija*), Sean Baker u *Crvenoj raketni* isporučuje istovremeno sirov i senzibilan portret teksaškog kvarta u kojem je plaćanje stana sva-kodnevna borba. Okružen bijedom koja je specifična za taj tip malenog američkog grada, u kojem bescijljno lutaju izgubljene duše, Mikey mora pronaći način da preživi i počne ispočetka. Baker ponovno radi s pretežno amaterskim glumcima dok je za ulogu Mikeyja izabrao Simona Rexa, nekadašnju zvijezdu MTV-a i tinejdžerskih filmova koji se i sam na početku karijere okušao u pornografiji. (DP)

Nagrade i festivali: Cannes Film Festival (2021) – svjetska premijera; Deauville Film Festival (2021) – nagrada žirija i nagrada kritike za najbolji film; Miskolc International Film Festival (2021); San Sebastián International Film Festival (2021)

Sean Baker je američki pisac, redatelj, producent i montažer nezavisnih filmova. Njegov posljednji film *Projekt Florida* (2017.) imao je svjetsku premijeru u Cannesu te je donio Willemu Dafoeu nominaciju za Oscara za najboljeg sporednog glumca, dok je Bakera New York Film Critics Circle proglašio najboljim redateljem. Njegov prethodni film *Tangerine* (2015.) imao je premijeru na Sundanceu i osvojio je dvije nagrade Gotham i jednu na gradu Independent Spirit. *Starlet* (2012.) je osvojila na gradu Robert Altman Independent Spirit, a njegova dva prethodna igrana filma *Take Out* (2004.) i *Prince of Broadway* (2008.) bila su nominirana za nagradu John Cassavetes Independent Spirit. ★

Greta

Dodjela nagrada *Wild Dreamer*

Nagrada *Wild Dreamer* za najbolji igrani i dokumentarni film dodijelit će tročlanu žiriju u sastavu **Parly El-Qalqili** (redateljica i spisateljica), **Callisto Mc Nulty** (redateljica i spisateljica) i **Ivan Ramljak** (redatelj i kustos).

ŽIRI

Parly El-Qalqili je spisateljica i redateljica bazirana u Berlinu. Studirala je kulturne znanosti na Sveučilištu Viadrina i Sveučilištu u Buenos Airesu prije nego što je završila filmsku režiju na Sveučilištu za televiziju i film u Münchenu. Njezin debitantski dugometražni film *Schildkrötewut* imao je svjetsku premijeru na Visions du Réel Festival i primio je nekoliko nagrada na međunarodnim filmskim festivalima. Njezin kratki film *Nachbarn*, koji je režirala zajedno s Christiane Schmidt, bio je nominiran za Nagradu njemačkih

filmskih kritičara. Jedna je od osnivačica inicijative [#nichtmeintatort](#), platforme za feminističku i interdisciplinarnu filmsku kritiku i članica upravnog odbora [Pro Quote Film](#).

Callisto Mc Nulty filmska je redateljica, spisateljica, prevoditeljica i kustosica bazirana u Parizu. Studirala je sociologiju umjetnosti te rođene studije na Sveučilištu Goldsmiths u Londonu. U autorskom radu pogotovo je zanimaju vizualni i zvučni arhivi. Zajedno s Anne Destival režirala je *Eric's Tape* (2017) a njezin dugometražni dokumentarni prvičenac *Delphine et Carole, insoumuses* (2019) imao je svjetsku premijeru na Berlinale Forumu, te je nagrađivan na brojnim prestižnim međunarodnim filmskim festivalima. Između ostalog osvojio je nagradu GNCR na FID Marseilleu. Film prati francuski feministički videokolektiv *Les Insoumuses* koji su 1975. godine u Francuskoj osnovale redateljica Carole Roussopoulos, ujedno i redateljica baka, i mitska glumica Delphine Seyrig.

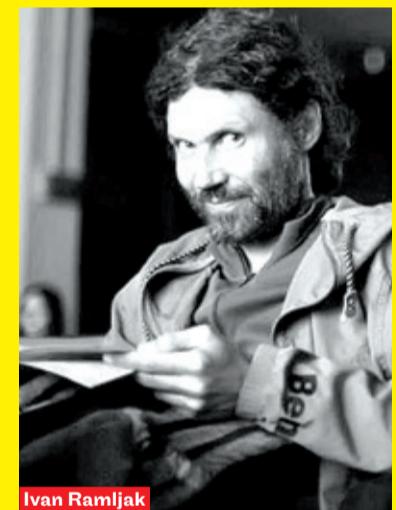
Ivan Ramljak je redatelj i filmski kustos baziran u Zagrebu. Studirao je na FER-u, dugogodišnji je novinar i urednik u pisanim i elektroničkim medijima usmjeren na film i glazbu. Od 1999. do 2004. bio je jedan od voditelja kluba Močvara, autor Filmskih večeri u Močvari, organizator prvog Festivala filma o ljudskim pravima u Zagrebu. Trenutačno uređuje program Kratkog utorka u zagrebačkom kinu Tuškanac te je umjetnički direktor Tabor Film Festivala. Od 2006. bavi se filmskom produkcijom i režijom. Jeden je od vodećih hrvatskih dokumentarista srednje generacije, autor i suautor deset dokumentarnih i igranih filmova kratkog i dugog metra. Među njegovim ostvarenjima ističe se trilogija dokumentaraca o zaboravljenim prostorima (*Kino otok, Dom boraca i Mezostajun*) te dugometražni prvičenac *O jednoj mladosti* s kojim je pobijedio u balkanskom programu Dokufesta a potom i na Danima hrvatskog filma.

Parly El-Qalqili

Callisto Mc Nulty

Ivan Ramljak

IZVAN KONKURENCIJE

Kino Tuškanac / Nedjelja 10. 10. / 18.00

Greta / I Am Greta

Švedska/SAD/Njemačka/UK, 2020., 97' DCP
Režija: Nathan Grossman · Scenarij: Hanna Lejonqvist, Per K. Kirkegaard, Olof Berglund ·

Fotografija: Nathan Grossman · Montaža: Hanna Lejonqvist, SFK Charlotte Landellius · Producija: Cecilia Nessen, Fredrik Heinig

Leto 2018., 15-godišnja Greta Thunberg započinje svoj glasoviti školski štrajk za klimu. U samo nekoliko mjeseci njezina ‘mala protestna akcija’ prevrata u globalni pokret. Greta, tiha djevojka iz autističnog

spektra postaje svjetski poznata aktivistica. Pratimo je na putu da spasi svijet.

Stvarno mi se sviđa film koji je Nathan snimio i mislim da prikazuje mene i moju svakodnevnicu u realističnom svjetlu. Nadam se da će svi koji pogledaju film napokon shvatiti da mladi ne sudjeluju u školskom štrajku radi zabave. Prosudjujemo zato jer nemačko izbora. Mnogo se toga dogodilo otkako smo krenuli sa štrajkom, no nažalost još uvek smo zaglavili na početku. Nigdje ne nalazimo prijeko potrebne promjene i stupanj svjesnosti o ugroženosti našeg planeta. Sve što tražimo je da naše društvo tretira klimatsku krizu kao stvarnu krizu i omogući nam sigurnu budućnost. Mislim da Nathanov film pokazuje koliko smo trenutačno udaljeni od tako nečega. Pokazuje da urgentnost poruke znanstvenika ne dopire do ljudi.

(Greta Thunberg)

Nagrade i festivali: Venice International Film Festival (2020) – svjetska premijera; Toronto International Film Festival (2020)

Nathan Grossman je švedski dokumentarist i fotograf čiji filmovi često istražuju ekološke probleme. Diplomirao je na Akademiji dramskih umjetnosti u Stockholmumu te je počeo karijeru kao fotograf za Rolling Stone India prije nego što je prešao na film. Grossman je stekao međunarodnu pažnju svojim kratkim filmom *The Toaster Challenge* (2015.) koji je imao više od 15 milijuna pregleda. Godine 2017. završio je *Köttets lustar*, svoju prvu TV-seriju za javnu televiziju SVT o konzumaciji mesa u Švedskoj. Serija je bila nominirana za televizijsku nagradu Kristallen za najbolji fakcijski program godine.

14. Subversive Film Festival

KINEMATOGRAFIJE OTPORA: Nicole Hewitt

Žene minorne spekulacije

Kino Tuškanac / Nedjelja 10. 10. / 20.00

Žene minorne spekulacije / Women Minor Speculation

Hrvatska, 2021., 60' DCP

Režija: Nicole Hewitt · Slika i zvuk: Ivan Slipčević · Tekst: Nicole Hewitt · Montaža: Hroslava Brkušić · Podrška i dodatno istraživanje: Vida Gužmić · Glazba: Hrvoje Nikšić · Producija: Studio Pangolin

Zene minorne spekulacije vode nas na spekulativno putovanje tragom neolitskih figurina u Podunavlju. Antropomorfne figure nađene na području nekadašnjeg Istočnog bloka simboliziraju nevidljivost ženskih i minornih povijesti koju pratimo u rasponu od 6000 godina i približavaju nam do sad neistraženo područje suvremene arheologije kao i rano osvješteno promišljanje povijesti. Susret arheologinje-vremeplovke i artefakata iz drugih, akronoloških svjetova stvara međuprostor na razmeđu osobne i službene verzije povijesti te omoguću-

je odupiranje autoritarnom pogledu podsjećajući nas da je kolektivna memorija podložna halucinacijama i preokrećući fokus s prošlosti na potencijalne budućnosti. Dok plovimo niz drevnu panonsku rijeku ostaci postaju dokazni materijal, pejzaži postaju svjedoci, biografije arheologa isprepliću se s objektima i subjektima istraživanja. Žene minorne spekulacije kombiniraju elemente video-instalacije, putopisa, etnografskog dokumentarca i znanstvene-fantastike. Razbijanje jedne forme prati nastanak druge forme kroz niz pretapanja, poigravanja s formatima

slike, udvostručenja i multiplikaciju ekrana koja utjelovljuju potragu neolitske figurine za vlastitim oblikom s onu stranu službenog sjećanja i falogocentrične povijesti. Film je snimljen na lokacijama u Hrvatskoj, Srbiji, Bugarskoj, Rumunjskoj, Grčkoj i Sjevernoj Makedoniji, a inspiriran je idejama arheologinja Lynn Meskell i Sue Hamilton te ZF spisateljice Octavije Butler. (Dina Pokrajac)

Nakon projekcije održat će se razgovor s autorima filma Nicole Hewitt i Ivanom Slipčevićem te kustosicom Leilem Topic.

Nagrade i festivali: Subversive Film Festival (2021) – svjetska premijera

Projekt Kinematografije otpora kustosica Dine Pokrajac i Leile Topic koji već treću godinu zaredom zajedno organiziraju Subversive Festival i Muzej suvremene umjetnosti (MSU) predstavlja filmske autorce i autore čiji opus nastaje na sjecištu strategija i praksi suvremene umjetnosti i filma, spajajući izražajne mogućnosti umjetničkog filma, filmskog eseja i otvorenosti prema eksperimentiranju. Multimedijalna izložba Žene Minorne Spekulacije, sekvenca 5 (Mutacije) održala se od 2. lipnja do 15. rujna 2021. u MSU Black Boxu, a dugometražni film Žene minorne spekulacije sastavljen je od materijala iz prethodnih sekvenci projekta.

Nicole Hewitt rođena je 1965. godine u Londonu. U svojim radovima istražuje mogućnosti dokumentarnog jezika unutar fiktivne strukture, propitujući specifičnosti filmskog, odnosno jezičnog, iskaza, i odnos između prikaza i retorike, te fiktivnog i stvarnog vremena. Od 1986. bavi se animiranim i eksperimentalnim filmom koji su redovito uvrštavani na međunarodne festivalove i izložbe. Noviji radovi, kao serija performansa *Ova Žena se zove Jasna*, sve se više koncentriraju na izvedbu jezika kroz fikciju, recitaciju, pjevanje i svjedočanstva. Uz likovnu praksu, bavi se istraživanjem teorije i prakse suvremene umjetnosti, te je 2013. završila doktorski studij na Slade School of Fine Art u Londonu. Prethodno obrazovanje uključuje diplomski studij Fine Art Media na Slade School of Fine Art, preddiplomski studij vizualne i izvedbene umjetnosti na Brighton Polytechnic Art College, te specijalizaciju u Jiri Trnka studiju animiranog filma u Pragu. Profesorica je na Odsjeku za animirani film i nove medije zagrebačke Akademije likovnih umjetnosti.

Queer momenti

Urania / Subota 16. listopada / 20.00

Sveti Narcis / Saint-Narcisse

Kanada, 2020., 101' DCP

Režija: Bruce LaBruce · Scenarij: Martin Girard, Bruce LaBruce · Fotografija:

Michel La Veaux · Montaža: Hubert Hayaud · Producija: Nicolas Comeau, Paul Scherzer (1976 Productions, Six Island Productions) · Uloga: Félix-Antoine Duval, Tania Kontoyanni, Alexandra Petracchuk, Andreas Apergis

Kanada, 1972. 22-godišnji Dominic ima fešt... na sebe. Ništa ga ne uzbuduje više nego vlastiti odraz te provodi mnogo vremena fotografirajući se Polaroidom. Kad njegova brižna baka umre, otkriva duboko zakopanu obiteljsku tajnu: njegova majka lezbijka nije umrla pri porodu i ima brata bližanca, Daniela, kojeg je u začaćnom samostanu odgojio izopačeni svećenik. Moć sudbine ponovno spaјa dva lijepa,

identična brata, koji, nakon ujedinjenja sa svojom majkom Beatrice, uskoro postanu upleteni u čudnovatu mrežu seksa, osvete i iskupljenja.

Svaki filmaš/ica trebao/la bi za života snimiti barem jedan film sljedeće tematike: blizanci ili dvojnici, incest, kućica u šumi, opatice i/ili redovnici, motociklist, lezbijke u divljini i seksualno izopačeni svećenik. Sveti Narcis omogućio mi je da objedinim sve ove elemente u jednom filmu. Kao i

Gerontofilija, prvi film koji sam snimio u Québecu, i Sveti Narcis je hommage kvebeškom filmu, pogotovo iz moje omiljene filmske ere 1970-ih. Film je snimio kultni kvebeški snimatelj Michel La Veaux koji je aktivan u filmskom svijetu od 70-ih i radio je s legendama kao što su Claude Jutra, Michel Brault i Francis Mankiewicz. Kako je Sveti Narcis ambientiran u rane 70-e htio sam snimiti digitalni film koji će imati stil i atmosferu kvebeškog filma iz tog doba snimljenog 35-icom. Sveti Narcis je moj dosad najtradicionalniji film u smislu naracije i dramske radnje, a uzdiže ga i glazbena tema Christophea Lamarche-Ledouxa koja je istovremeno klasična i suvremena. (Bruce LaBruce)

Nakon projekcije održat će se Q&A s redateljem Bruceom LaBruseom koji će nam se pridružiti preko Zooma.

Nagrade i festivali: Venice Film Festival (2021) - nagrada Fanheart3; Molodist International Film Festival (2021); Munich Film Festival (2021); Sitges - Catalonia International Film Festival (2020)

Bruce LaBruce rođen je kao Justin Stewart 1966. u Southamptonu u Kanadi. Pohađao filmsku školu u Toronto i studirao teoriju filma na Sveučilištu York. Snimio je hrpu kulturnih filmova: *Hustler White, No Skin Off My Ass, L.A. Zombie, Super*, koji su ga prometnuli u ikonu queercore pokreta kao rubnog i radikalnijeg izdanka New Queer Cinema jer je u njima često angažirao vedete gej pornića. Bavio se fotografijom, pisao je knjige i kazališne tekstove te je režirao brojne glazbene videospotove. Na prethodnim izdanjima Subversive Film Festivala prikazali smo njegove filmove *The Raspberry Reich* (2004.), *Gerontofilij* (2013.) i *Mizandristice* (2017.).

Film prikazujemo u suradnji s udrugom Domino u sklopu programa Queer Momenti.

Queer Momenti, filmski program udruge Domino, je najdugovječniji queer filmski program u kontinuitetu u Europi. Svojim cijelogodišnjim programom filmskih projekcija visoke umjetničke kvalitete nastoji promovirati drugačije vrste seksualnih identiteta i njihovih dijalogova. Filmovi se prikazuju u mjesecnom ritmu u Prostoru kreacije Urania u Zagrebu, a publika nakon projekcija ima priliku diskutirati o značaju reprezentacije, pristupima i prisutnosti queer tema, subjekata i estetika u blockbuster i mainstream filmskoj industriji.

14. Subversive Film Festival

RETROSPEKTIVA: Fredi M. Murer

Švicarski autorski militant Fredi M. Murer

Nakon što smo u sklopu 9. izdanja Subversive Film Festivala predstavili vođe izdanke švicarskog aktivističkog filma danas, od Fernanda Melgara do Leonida Bierija, njegovo 14. izdanje vraća nas u njegovu prošlost. Švicarsku uvijek percipiрамo kao zemlju ubavih *chaleta*, kravica i brda. U takvom idiličnom miljeu gotovo je nemoguće očekivati nekakve filmske naracije otpora. Ali nikad ne reci nikad. Uostalom, u Švicarskoj je djetinjstvo proveo i Godard, i to u Nyonu poznatijem kao sjedište UEFA-e. Njegov najbolji prijatelj Francis Reusser s kojim je putovao u Palestinu, živi na tom istom Ženevskom jezeru.

Toj armadi švicarskih militanata pridružuje se i Fredi M. Murer, prvenstveno zahvaljujući *Sivoj zoni* (*Grauzone*, 1979.), tom „fiktivnom doksu“ u kojem se mladi par suočava s misterioznom epidemijom koju službene vlasti pokušavaju zataškati. Ona služi autoru kao povod za denuncijaciju švicarskog društva kontrole,

nagovjestivši nerede u Zürichu 1980. godine. Te iste 1979. u kojoj je žiri Locarna iz političkih razloga nepravedno ignorirao Murerov komad, iako su ga (inozemni) kritičari smatrali njegovim ultimativnim vrhuncem, Louis Scorecki piše u *Cahiers du cinéma* da je autor snimio „žestoku hiperrealističku parabolu ali i etnološki znan-fan koji pokazuje što se u Švicarskoj dogada danas i što će se u njoj događati sutra, ali i u ostatku svijeta ako ne budemo oprezni“.

No, Murer je prije svega poznat po dvije „alpske“ naracije – *Alpska vatra* (*Hohenfeuer*, 1985.) i izvrsnom doksu *Mi brđani s brda nismo krivi što smo tu* (*Wir Bergler in den Bergen sind eigentlich nich schuld, dass wir da sind*, 1974.), koji je minirao pravila klasičnog dokumentarnog filma iz predratne švicarske ere, koji su portretirali pastoralni život u švicarskim Alpama u njihovoј ontološkoj pedanteriji. Još dalje otisao je u *Alpskoj vatri*, čiji etnografski diskurs evocira neizrečeno, kao u grčkoj tragediji. Taj film svojevrsna je

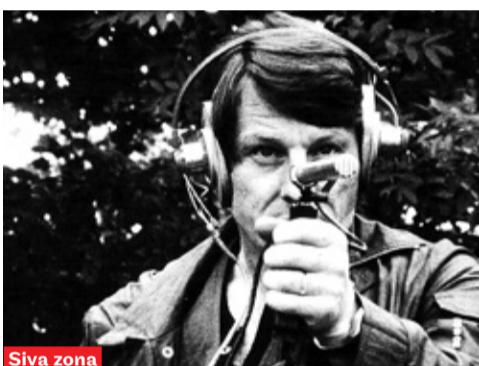
sinteza Murerovih opsesija: konflikt oca i sina, nemiri od rastanja, bijeg, realizacija identiteta, evokacija arhaičnih života. U fokusu je zabranjena incestuozna veza brata i sestre u planinskoj idili u kojoj se komunikacija sa susjedima odvija uz pomoć znakova i dalekozora. Brat je nijem i eksplozivan, istražujući zrcalima šutnju koja ga okružuje. Sestra sanja kako će postati učiteljica i pleše uz zvuke tranzistora koji će on ubrzo razbiti. No kad dode zima, s kojom brat ulazi u stadij puberteta, između njih se rada ljubav. Prilikom je Murerov prosede blizak švedskim naracijama, ali bez naglašenog simbolizma. Iako nam nije jasno da li je u tim alpskim orkanskim visovima konzumirana tragedija ili divlja bajka 20. stoljeća. Jer, Murer se nije samo poigravao s vremenom. On je redefinirao granice švicarskog filma. (Dragan Rubeša i Dina Pokrajac)

Fredi M. Murer

Mi brđani s brda nismo krivi što smo tu

Siva zona

Alpska vatra

Dokukino KIC / Ponedjeljak 4. 10. / 19.00

Mi brđani s brda nismo krivi što smo tu / Wir Bergler in den Bergen sind eigentlich nicht schuld, daß wir da sind

Švicarska, 1974., 108' DCP

Režija: Fredi M. Murer · Scenarij: Fredi M. Murer · Fotografija: Pio Corradi · Montaža: Helena Gerber · Producija: Bernard Lang (WDR - Westdeutscher Rundfunk Köln, Langfilm) · Uloga: Jörg Odermann, Thomas Nock, Johanna Lier, Dorothea Moritz, Rolf Illig

U ovom etnografskom dokumentarcu Murer istražuje seosku svakodnevnicu u švicarskom kantonu Uri i portretira tri seća koja se suočavaju sa značaj-

nim društvenim promjenama. Pritom ne idealizira ali ni ne docira. Snimljen 1973. godine film se značajno razlikuje od tadašnjih filmova o brdima i alpskim krajolicima koji su bili skloni romantiziranju pitoreskne prirode i slavljenju primitivne prvočne zajednice u svoj njenoj egzotici za suvremenog Europsjana. U Murerovu filmu jezik je itekako prisutan a ekspresija autentična – iako se često odvija izvan kadra – što ne znači da odvraća pažnju od prisutnih sugovornika – kontekst je uvijek vidljiv: znamo da gledamo film, a ne stvarni život, već njezinu sliku, sliku koja poprima obliče pred našim očima.

Dokukino KIC / Utorak 5. 10. / 19.00

Siva zona / Grauzone

Švicarska, 1979., 104' DCP
Režija: Fredi M. Murer · Scenarij: Fredi M. Murer · Fotografija: Hans Liechti · Montaža: Rainer M. Trinkler · Producija: Nemo Film, Langfilm / Bernard Lang AG · Uloga: Giovanni Früh, Olga Piazza, Walo Lüönd, Janeth Haufler, Mathias Gnädinger, Ernst Stiefel

U ovom „fikcionalnom dokumentarcu“ mlađi gradski par suočava se s misterioznom pandemijom koju vlasti pokušavaju zataškati. Upečatljiv portret švicarskog društva kontrole na gospodarstvu proteste u Zürichu 1980. godine koji su escalirali iz studentske pobune protiv vrlo skupe obnove ciriške opere, a slogan tadašnjih pravljnika glasio je „Dolje s Alpama! Nesmetan pogled na Sredozemlje!“. Kritičar Louis Scorecki za *Cahiers du Cinéma* napisao je 1979. da je u pitanju jedan od najboljih filmova koji je te godine gledao u Locarnu, no samo za rafiniranu nepca. Žestoka hiperrealistička paroba ali i etnološki komad znanstvene fantastike „prikaže što se u Švicarskoj događa danas i što će se u njoj događati sutra, ali i u ostatku svijeta ako ne budemo oprezni.“ Film karakterizira za ono doba vrlo inovativna mješavina dokumentarističkog pristupa stvarnosti i neočekivanih izljeva absurdnog i nadrealnog.

Dokukino KIC / Srijeda 6. 10. / 19.00

Alpska vatra / Höhenfeuer

Švicarska, 1985., 119' DCP
Režija: Fredi M. Murer · Scenarij: Fredi M. Murer · Fotografija: Pio Corradi · Montaža: Helena Gerber · Producija: Bernard Lang (WDR - Westdeutscher Rundfunk Köln, Langfilm) · Uloga: Jörg Odermann, Thomas Nock, Johanna Lier, Dorothea Moritz, Rolf Illig

Murer dekonstruira alpsku idilu, ambijentirajući usred njezinih spektakularnih vrhunaca, grčku tragediju ljubavi i smrti. Precizno skicirani likovi dje-

9 771332 512004
#57/58 · Zagreb, 2020.
cijena 200 kn

UP&UNDERGROUND

Priredili: Nenad Rizvanović & Tomislav Brlek

KONSTANTINOVIC

Pišu: Bora Ćosić, Jadranka Brnčić, Davor Beganić, Ivan Milenković, Miliivoj Bešlin,
Branislav Jakovljević, Andrea Lešić, Tomislav Marković, Aleksandra Bosnić Đurić,
Matija Bošnjak, Dubravka Bođutovac, Lana Molvarac, Ahmed Burić

austrijski kulturni forum™

KINO TUŠKANAC

dokukino

This is a Domino project.

NOVOSTI

dokumentarni.net

slobodni filozofski

